

MAROSI GYULA
A birtok megszerzése

Miután feleségemmel összekerültünk, minden évben tettünk legalább egy-egy kirándulást Szentendrére és Nagymarosra. Született budapestiek vagyunk, sőt, a Nagykörút által határolt belső városrészben nőtünk fel, nevezetes helyeken, ő a Ráday, én a Király utcában, a magunk köreit járva jól megvoltunk a várossal, egyes részeit kimondottan szerettük, ismertük a csak bennszülöttek számára megnyíló helyeit, mégis, valamilyen vágyat éreztünk egy kisebb, áttekinthetőbb, nyugodtabb, tehát jobban birtokolható lakhely iránt.

Bizonyára közrejátszott ebben a menekülés-motívumokat is tartalmazó vágyban, hogy akkoriban, a hatvanas évek közepén érkezett el a nagy lakótelepek, a tízemeletes panel-monstrumok építésének ideje. Miután az ország és világ dolgai úgy alakultak, megkezdődhetett „a fejlett szocializmus alapjainak lerakása”, a sietős iparfejlesztés, amihez munkások kellett: indokolt és szükségszerű volt a gyorsan kivitelezhető lakásépítés. Annál is inkább, mert a város addig még a világháborúban szétbombázott, elvesztett lakásállományát sem pótolta, egymás nyakán élő társbérletekben, üzlet- és pincehelyiségekben laktak családok. A gyorsan emelkedő panelmonstrumokba aztán özönlenni kezdett az ország minden részéből a mindenféle népség, a reménytelennek érzett vidéki lét, az elvtársi kiskirályok elől menekülők, a kitzsítottak, a kalandorlelkűek. Jöttek, hogy napi nyolcórás munkaidővel ipari munkások lehessenek, a vékony borítékban, de biztosan megkapott bérért, hogy a panelfürdőszobákban lemoshassák magukról a disznószagot. Jöttek, hogy amikor csak kedvük szotytyan, mehessenek moziba, bámulhassák a kirakatokat, még szomszédjaik számára is idegenek maradhassanak. A körutakon hömpölyögni kezdett a még nem városlakáshoz szokott, idegen tömeg, alig lehetett felférni a járművekre, hosszas sorban állásokkal lehetett az üzletekben vásárolni bármit is, hozzá kellett szokni a lökdösődésekhez, a hangoskodáshoz. A hirtelen szűknek bizonyult utakon egyre nagyobb számban jelentek meg a kétütemű, kékes olajfüstöt okádó szocialista gépkocsicsodák, állandósult a zaj és a mocskok: a Duna hajdani gyöngyszeme akkortájt kezdte

elveszíteni polgári küllemét és lelkiületét, kezdett átalakulni a gulyáskommunizmus kotyvalékszagú, katikus közel-ázsiai világvárosává.

Azért jártunk épp ebbe a két kisvárosba, mert mindkettő egy óra alatt elérhető vonattal, illetve HÉV-vel: mentünk volna távolabb, az ország más kedves kisvárosaiba is, de pályakezdők, lakáshitel-törlesztők lévén drága lett volna a vonatjegy – aztán a fél napi vonatozások után, hogy lássunk is valamit, meg kellett volna szállnunk –, a szálláshely pedig megfizethetetlen. Szentendrét fekvése, épületei, utcáinak történelmi mélységeket árasztó hangulatai, az ortodoxia cseppnyi idegenségérzetet sugárzó jelenléte tette vonzóvá; Nagymarost, bár sajátos jellegű, szerethetően hangulatos városka, mindent felülmúlóan a szinte minden pontjáról kitarulkozó, páratlan panoráma. És mindkettőben vonzó, úgy mondtuk: békebeli hangulata. Egyikük sem szenvedett a világháborúban olyan gyilkos sérüléseket, mint Budapest, úgy éreztük, száz évvel ezelőtt is úgy nézhetek ki, mint ahogy akkor láttuk őket, s talán majd száz év múlva is úgy néznek ki – ezt neveztük békebeliségnek. És szerettük lakóik – a budapestiekhez képest mindenképp – nyugalalmát, valami vidékies derűjét, barátságosságát.

Talán azért is hozzájuk mentünk, mert mindkettő a Duna partján fekszik, így egy füst alatt meglátogathattuk kedves folyónkat, s hogy kirándulásainkat nagyrészt nyáridőben tettük, megmártózhattunk a vízében – amit Budapesten bajosan lehet –, de akármi-kor is, legalább lábbelinket levéve beletocsoghattunk.

Addigra Budapesten helyrehozták, főként a Nagykörúton és kapcsolt részein az '56-os forradalomban keletkezett sérüléseket, mondhatni, sietősen kiglancolták, mert csak az utcafronti, látható rombolásokat tüntették el. Nyilván, hogy mielőbb feledtessék az ellenforradalmi fegyveres bandák leverésére behívott dicsőséges Vörös Hadsereg tankadosztályainak tevékenységét, melynek révén páncéltörő gránáttal lóttek minden ablakra, ahol mozgást észleltek vagy sejtettek, aknavetők bevetésével emeletsorokat szakítottak rommá – de a mellékutcákban még mindig láthatók voltak a nagyrészt Budapest világháborús ostromakor keletkezett sérülések. Golyók ütötte kerek, bombarepeszek sugaras alakú becsapódásai az épületek falán, ideiglenes összebarkácsolt tetőszerkezetek, és telitalálatot kapott, pincegödrukbe rogyott házak deszkakerítéssel takart romjai is. A szocializmus építkezési láza termelőüzemek és panelvárosrészek létrehozásán túl alig terjedt ki másra. Nagyjából rendbe

hozták azokat a helyeket, ahol a papok, illetve akkor már az elvtársak táncoltak, de mindenre ráragadt a szocializmus gazdátlanágának és nemtörődömségének koszos nyoma. Még a Budapestet sajátossá tévő, a kiegyezés utáni időktől kezdve épült, többféle stílusú középületeket, pompás palotákat is hagyták csendben leromlani, már csak az értő szem fedezhette fel nagyszerűségüket – igaz, ezeket nem lehetett a szocialista brigádok munkaversenyében megújítani, mint a panelmonstrumokat, és főleg tucatszám, lassan már elfelejtett szakma mesterére is szükség lett volna. Még az Országház épülete is szétporladt köveivel foghíjas arcát nézhette a Duna tükreben. Meg felállványozott tornyait. Meg a kupolája csúcsára hágott vörös csillagot. Fialat korunk Budapestjét nem lehetett fenntartások nélkül rajongva szeretni.

Úgy tíz év után kezdtünk elmaradozni Szentendréről. Sajátos hangulata, de bizonyára Budapesthez való közelsége miatt is egyre több festő, szobrász, keramikus telepedett meg itt, akik aztán találkozókat, kiállításokat rendeztek – s mivel azokban a diktatórikus időkben még ők, és nem a szabadság szülte senkicelebek számítottak hírességeknek, egyre több érdeklődő jelent meg. Szentendre felkapott hely lett, külföldi turistáknak is mutogatott hely. Az idelátogatók – hétvégeken tömeg – kiszolgálására szinte minden ház földszintjére éttermek, sörözők, peccsenyesütők, cukrászatok, emléktárgy-mütyüröket árusító üzletek költöztek be, hasonló célzattal mindenféle bódék keletkeztek a parti részekén, ezzel – legalábbis számunkra – elvesztette ártatlanságát, addig vonzó békebeliségét.

Lehet, hogy meg is sértődünk rá. Tudatunk alatti gyermeki duzzogással: mi is szívesen költöztünk volna ide. A vállalati rabszolgamunka helyett valamilyen szabadfoglalkozásból megélni: ez lett volna a mennyországi állapot. Erről a realitások szorításában egy-egy elpötytyentett félmondatnál többet sosem beszéltünk.

Maradt Nagymaros, pontosabban a Dunakanyar és a Börzsöny. Sőt: el is uralgott. Hozzájárult ehhez, hogy apám szinte minden más szerethetőséget észre sem vevő szerelme e táj iránt gyerekkorom csaknem minden maradandó élményét idekötötte. És én meg akartam mutatni feleségemnek, melyik partszakaszon történt ez, melyik elhagyott kőfejtőben történt az, hol másztunk be a kerítésen, hogy ússzunk egyet a királyréti tóban, hol állt Lukácsék háza Szokolyán, ahol kopaszra nyírva, szinte egy szál fekete klottgatyában töltöttem néhány kisiskolás kori nyaramat, s mivel

ő szívesen jött és hallgatta történeteimet, egy idő után úgy éreztük, mintha gyermekkorunkat is együtt töltöttük volna. Erősítette ezt az érzést az ő kíváncsisága által hozzáadott többlet: együtt mentünk lelkesen, két kamaszgyerek, megnézni a nagybörzsönyi Árpád-kori templomot, vadkempingeztünk a Szentendrei-sziget csúcsán, nem beszélve a kora nyártól késő ősziig felkereshető pompás gombalelőhelyek kikerűzéséről.

Idővel már nem is számított kirándulásnak oda menni. Lett egy szabad napunk, szépen sütött a Nap: kaptuk magunkat, és mentünk. Úgy, mintha a Városligetbe vagy a Hűvösvölgybe mentünk volna. Mára a két hely, Budapest és a Dunakanyar összenőtt tudatunkban. Mintha a kismarosi Patak étterem mondjuk Zuglóban lenne, a nagymarosi Duna strand a Dagály alatt, a zebegényi templom valahol a Városmajorban, Szentendre főutcája a Tabánban, a Visegrádi Fellegvár a budavári épületegyüttes része. A két helyszín közötti távolság nem túl nagy, lefutása nem kíván hosszú, kimerítő, elidegenítő utazást, de még ezt a rövid távot is összerántja a Duna. Mint hozzátartozó tulajdont, összefűzi őket. Ha szülőföldünkre vagy tágabb otthonunkra gondolunk, ez a konglomerátum jelenik meg tudatunkban.

Egyszer csak, úgy a nyolcvanas évek közepén lett pénzünk. Jaj: tudom, sokak számára ellenszenves mondat ez. A demokratikus berendezkedéssel kialakult és egymásba gabalyodott, úgynevezett politikai elitünk mindent megtett azért, hogy undort váltsanak ki az efféle bejelentések. Mentségünkre legyen mondván, nem valami aljas módon, magatehetetlen öregek kirablásával vagy trükkös elvtársi spontán privatizációval szereztük. Elmúltunk negyvenévesek, addig józan beosztással éltünk, törlesztettük hiteleinket, fiunk szinte már felnőtt, valamennyicskét lépegettünk a fizetési számléltérán, szóval: összejöttek a dolgaink. További mentségünk: azért nem olyan sok. Annyi semmiképp, hogy az addiginál valamivel magasabb anyagi színvonalon, kényelmesebb és távlatosabb körülmények közé rendezzük át az éltünket, annyi meg pláne nem, hogy szilárd anyagi háttér birtokában kiszállhassunk a mindennapok sokszor üresen pörgő mókuskerekéből, de annyi azért igen, hogy valamit kezdjünk vele. Komolyan meg kellett fontolni, mire költünk. Mert tisztában voltunk azzal is, hogy amikor egy köteg ropogós ezerforintos asztalra számolására kerül sor: nos, ilyen élményünk a továbbiakban nem sok lesz.

Magától értetendőnek tűnt, hogy pénzecskénkkel a legtöbb nehéz sóhajt kiváltó okot számoljuk fel. Egy kétszobás lakásban éltünk hárman, ez elfogadható állapot – lehetett volna, ha fejemben nem valami bogárral születek, amely aztán zizegésével arra kényszerít, hogy szövegeket írjak le egy papírra. Például azt nem tehettem meg, hogy éjszaka csapdossam az írógépet, vagy valami zugot kisajátítva letiltsak magam körül minden mozgást, beszédet. Komoly egyeztetésekkel sikerült elérni, hogy időnként keletkezzen egy-egy félnapom, ami nagyjából arra volt elegendő, hogy a bogár szavakká még nem artikulálódott zizegését hallgatva, bambán meredjek magam elé. De ezek a terméketlen félnapok mégis megnyugtattak: működik a dolog – azaz működhetne, semmi baj: majd egyszer, nyugi. Az írói állapot nem viseli el a mindennapok zajongását, rendezetlen véletlenszerűségeit, pitiáner követeléseit, valamiféle kiszakadás, alászállás a szorongató idő megszűnésének mélységeibe. Olykor még a fizikai lét napi követelményeinek elhanyagolása is. Leginkább az óriáskigyók azon állapotához hasonlatos, amikor benyelve egy óriási zsákmányt, valami biztonságos, csendes zugban, hónapokig szinte moccanatlan csak emészt. Az írás az egyik legmagányosabb foglalkozás, csak az vágjon bele, aki bírja, sőt igényli a magányt. Aki képes az állandóan ágaskodó, szerepeket eljátszani vágyó énjét egy lesajnáló mosollyal a sarokba küldeni. Mindez nagyjából még az íróiparosokra is vonatkozik, az állandó közszerepléshez szükséges, akár nyomtatott formában is megjelenhető szövegek előállítóira alig. Az akkori helyzetben a bogár által provokált időnként feltámadó írhatnékom – nem mondom, hogy „ihlet”, mert kinevetnek – keltette feszültséget általában annak goromba ledorongolásával oldottam meg.

Tehát: magától értetődően elcseréljük egy félszobával nagyobbra a lakást. És akkor az a kisszoba lesz az enyém – az lesz a „műhelyem”. Jaj, Istenem, mennyire tudtam utálni az ifjúságom korabeli jeles írókat, akik, mondjuk egy laza televíziós beszélgetés keretében bemutatták „műhelyüket” – legtöbbször egy kertes budai villában, vagy egy Balaton-felvidéki nyaralóban. Vagy mindkettőben – lásd: „téli műhely” és „nyári műhely”. Tehették, mert a szocialista kultúrpolitika maszatos világában olyan okosak voltak, mint az okos lány: ott is voltak, meg nem is, adtak is ajándékot, meg nem is.

Viszont: mint azt egy életbölcsölettel gazdagon megáldott barátnőnk megállapította, Pengő Gyöngyi

született zöldujjú lány, ami azt jelenti, hogy az efféle, főként nőnemű egyedek számára életszükséglet a muskátlidugványozás, leándervessző-hajtatás, saját kezűleg ültetett cukorborsó és földieper szedegetése, valamint vadgombák utáni vadászat. A diagnózis helyességét igazolták a budapesti lakás keskeny párkányán sorakozó virágcserepek, valamint a nagy kerteszetek tavasszal és ősszel megjelenő katalógusainak aprólékos, hetekig tartó tanulmányozása. Valamint az is – észleléséhez nem kell szaktudás –, hogy a növények megérik a zöld ujjak érintését, hálából gyorsabban nőnek, és őrzöngve virágzanak. A zöldujjú lények általában derűsek, szelídek, képesek saját érdekeiken is felülemelkedni, ám, ha huzamosan megfosztják őket küldetésük teljesítésének lehetőségétől, hiánybetegségek jelei kezdenek megjelenni rajtuk, és ezek kezelése hosszadalmas, eredménye kétes kimenetelű. A diagnózis eme részének helyességét mindaddig – Istennek hála – csak nüánsnyi felvillanások igazolták. Nevezett esetben a helyzetet súlyosbította, hogy nagykis lány korától kezdve a nyári iskolaszünetekben nagymamája kertjében alkalma volt hivatását gyakorolni. De ne kenjünk mindent az asszonyokra: én is szívesen elbabráltam volna gyümölcsfáimmal, ahogy apám tette idősebb korában. De egy mélyebb, talán furcsa vágy is bugyorgott bennem: úgy éreztem, szülőföldem ezen felső fertályában, a lelki birtoklás mellett lennie kell valamennyi tulajdonomnak, hogy szülőföldemnek nevezhessem. Birtokolnom kell, akár csak egy talpalatnyi területet, hét göcsörtös szilvafát, valamit, hogy joggal odatartozónak érezhessem magam. Igazából nem is furcsa, inkább genetikusan örökölt tapasztalat: „Haza csak ott van, ahol jog is van” – haza csak ott van, ahol tulajdon is van.

Tehát: mindig is tudtuk, ha egyszer netán lesz pénzünk, azon egy darabka, kertészkedésre alkalmas földet fogunk vásárolni. A nagyobb lakás iránti igényt, nyomós érvekkel alátámasztva a józan polgári megfontolás terjesztette elő, de az álmodozó és birtokló vágyak erőszakos kétharmada lesöpörte a napirendről.

Nem tartozik a történethez, de a teljesség kedvéért el kell mondanom: életbölcsölettel gazdagon megáldott barátnőnk, jó negyedszázad múltán – mialatt hazánk és polgárai visszanyerték szabadságukat – kiegészítő gondolatsort csatolt a zöldujjúságról tartott eszmefuttatásához. Úgy vélte, sajnálatos módon, katasztrófális mértékben lecsökkent előfordulási arányuk. Mivel előítélet nélkül, szinte tudományos szenttelen-

séggel igyekezett kikutatni az okát, esélyt kellett adnia rá, hogy ennek akár evolúciós okai is lehetnek: a valami mesterséges csinálmányvilágban élő emberiség egyre közömbösebb és idegenebb a természet és mindenféle természetesség iránt. De inkább a társadalmi értékrend változását vélte döntőnek: az ajándékba kapott szuverenitáshoz kapcsolt, úgynevezett liberális posztmodernség drog-, szilikon-, graffiti- és tetováláskultúrájának agresszivitása nyomja el a zöldujjúság iránti született hajlamokat. Könnyen megteheti: a zöldujjúság megéléséhez némi tudásanyag megszerzésére van szükség, sanyarú kudarcok tanulságaira, de legfőképp derékroppantó hajlógatásra, görnyedésre, cipekedésre, ami bizony fárasztó, míg a trendinek nevezett léthelyzet kialakításához elegendő némi majomkodó utánzási képesség.

Hogy hol óhajtjuk megszerezni a kertészkedésre és önbecsülésünk növelésére alkalmas ingatlant, egy pillanatig sem volt vitás. Apróhirdetéseket kezdtünk böngészni, telefonálgattunk. Hamar kiderült, hogy valamire valónak hitt pénzünk egy, a városhoz közeli, félig-meddig közművesített üres telek megvásárlására sem elegendő. Lehet, hogy így jártunk volna, ha valamivel nagyobb lakás vásárlása mellett döntünk. De nem zuhantunk letargiába, egy újfajta játékot kezdtünk játszani: immár nemcsak kedvtelésből járjuk a környéket, hanem eladó telket keresünk.

Kitartásunk jutalmaként, úgy a nyár vége felé, egyszer csak megtörtént a csoda: egy bánatos hangú öreg hang olyan összeget mondott a telefonba, amit ki tudtunk volna fizetni.

– Érdekel a dolog – mondtam reszkető hangon –, szeretnénk megnézni.

Az öreg zavarba jött: ő sajnos nem tud eljönni velünk megmutatni, mert öt éve az egyik lába, most meg a másik is, de majd felhívja a lányát... Valamikor, ha majd ráér... Adjuk meg a telefonszámunkat... Úgy éreztem, mismásolja a dolgot, talán igazából nem is akarja eladni.

– Mondja meg, merre van. Eléggé ismerjük a környéket.

– Hát... ööö... a köböl völgyi részen... tudja, merre van?

– Hát persze!

Adott még néhány támpontot: az út négyötöd, a völgy már emelkedő részén üres, szántott terület, egy előregedett málnás volt benne... alsó részén, az út mellett van egy „Eladó” feliratú fatábla, az ő telefonszámával...

– Megtaláljuk! – Amikor az ember bennfentest játszik, olyankor a leginkább felületes.

Vasárnap fel-alá járkáltunk a Köböl völgyben, de nem találtunk a leírásnak megfelelő területet. Újabb telefon: mint kiderült, a Köböl völgyhöz tartozik ugyan, de már a Nagy-Hentz oldalában, a vasúti átjárónál nyíló úton kell elindulni, és „az utolsó ház mögötti kanyarban”. Ha ezt nem mondta volna, másodjára meg is találjuk: ott mentünk el mellette. Ugyanis, mióta az öreg arra járt a rossz lábával, két faházat is építettek az út mentén. Újabb pontosító telefon, és harmadszorra megtaláltuk.

De így volt szép kerek: három a magyar igazság. A harmadik, a legkisebb gyerek nyeri el a királylány kezét.

„Eladó” feliratú fatábla persze sehol: elvitte a víz, a földbe taposta egy erdészeti traktor, kitérta a vadisznó. De minden más egyezett: hosszú, fátlan, valamikor felszántott terület. Ám: az eke által fejre állított, elfásodott, öreg málnatőkék valamilyen megújuló ifjúság reményében új vesszőket eresztettek, hosszúakat, vékonyakat, semmirekellőket, csak tüskéikkel emlékeztettek a termő hajtásokra. Közöttük megtelepült a szederinda, acat, bogáncs, takácsmácsonya, ördögszekér, már derékig értek a galagonya- és kőkenyemagoncok, kétméteresre nőttek a szétvágott gyökerekből sarjadó akácvesszők, szóval jelen volt mindenki, akinek tüskéje van, szúrni, tépni, harapni tud. A terület közepe táján, kis mélyedésben mintha valaha út vezetett volna felfelé, itt nyomakodtunk előre: az öregúr említette, hogy ő még két egymás mellett fekvő csík-telket vett – a helyiek az örökösödési rend szerint hosszában osztották meg a területeket, így aztán alig tíz méter széles, de akár kétszáz méter hosszú csíkok keletkeztek. Úgy gondoltuk, az összeosztás ellenére még mindig észlelhető a valahai telekhatár, kevésbé nőtte be a szörnynövényzet, de később megtudtuk, hogy a hegyből lejáró vadak, disznók, őzek, szarvasok tapossák ki ezt a csapást. A nem túl meredek, de határozott lejtőn, a dzsungel által megtartott párában hamar izzadni kezdtünk: az étvágygerjesztő szagot megérezve csapatostul vetették ránk magukat a szúnyogok, apró kízólegyek. Aztán jöttek a böglyök meg a darazsak. Egymásra néztünk: folytassuk-e az utat? Nem, nem, a fenének se kell ez a terület, még viccnek is rossz, de ha már itt vagyunk, járjunk a végére. Időnként vaddisznótúrásokat találtunk, némelyikbe belefért volna egy fürdőkád, és szinte minden lépésünknel egerek, pockok

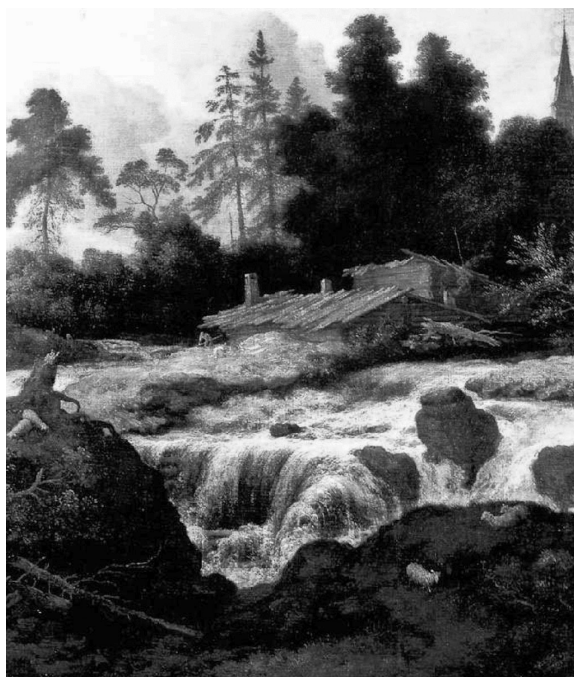
ugráltak szanaszét. Találkoztunk egy jó másfél méternyi hosszú erdei siklóval, közepe táján szalámi vastagságúra dagadt, jól bezabálhatott a pockokból, egyáltalán nem igyekezett előlünk eliszkolni, mi vártuk meg, míg ráérősen eltekeredik az utunkból. Az öregúr azt mondta, hogy a telek felső végén drótkerítés van: egyszer csak belebotlottunk egy földre tiport, a gonosz növényzet hátán kapaszkodó, rozsdás gubancba: tehát ez a felső vég – még annál is régebben járhatott itt bicegő lábával az öregúr. Kuncogó, torz pofákat vágtunk egymásnak: mi csoda egy ostoba kaland!

Aztán megfordultunk, és lenéztünk a tájra. Sokat jártuk a Nagymaros feletti dombokat, a tetőkön lévő kilátókat, tudtuk, mit fogunk látni: a kettős Dunakanyar alsó harmadát, a gyönyörű, valamely részén mindig csillogó vizet, a túlparton álló Salamon-tornyot, felette a csúcson a várat, mellette a Várhegy testvérét, a Nagy-villámot aprónak tűnő kilátótornyával, a Kisvillám bagolyszemeit, amint rácso-dálkozik a szigetcsúcsra,

Oroszi két templomának tornyát, és a már messze, de vastagon meghúzott vonalként Verőce magas partfalait, felette a Naszály megbontott mészkővonulatát. Lenéztünk a tájra, és elállt a lélegzetünk. Éppen megfelelő magasságban álltunk, hogy kinyíljon előttünk, de nem olyan magasán, mint a csúcsokon, ahonnan már kissé makettszerű. A Duna és az ég kékje keretezte igen hosszú vásznon semmi ismeretlen, váratlan újdonság nem mutatkozott, de valahogy minden, egymást erősítve a helyére került, páratlan harmóniába rendeződött. Olyasmi történt, ami mondjuk egy festővel eshet meg: száz vázlatot készít valamiről, s bár egyiket sem szórja el, hümmögve beleteszi egy mappába, de aztán készít egy százegyediket is, és akkor felkiált: „megvan, ez az”, és akkor kapja a vásznat és a festéket, bevadulva dolgozni kezd, és hajnalra elkészül a remekmű.

Laposan suhanó pillantásokat vetettünk egymásra, egyikünk se merte kimondani az első szót. Azt a szót, amely így vagy úgy, hosszú időre befolyásolja

sorsunkat. Igen, az idevezető út alighanem egy árok nyomvonalán valahai szekerezők által kitaposott földút: esős időben alig, vagy csak kínlódva járható. Nincs vezetékes víz, és mint azt addigra megtudtunk, nem is lesz soha: a városi vízmű ilyen magasra már nem tudja felnyomni – hogyan lehet kertészkedni víz nélkül? Villany sincs – nem baj, a petróleumlámpa fénye hangulatos –, de azért nagy melegben egy hűtőszekrény... De hát nem a komfortért jövünk. Meztelen

Allaert van Everdingen: Tájkép vízeséssel, 1650

lábszárainkon vérző csíkok, zoknink szárán koldustetű kolóniák. A horgas magok szededetése és persze a szúnyogok csattintgatása adott annyi feladatot, hogy halasztást nyerhessen a végső szó kimondása. Egyszer csak, szinte egyszerre, elneveltük magunkat: igen! Kell ez a darab föld.

Néha elkövethet az ember előre megfontolt ostobaságot. Kivételes és kivételezett embereknek kezdtük érezni magunkat: csak ilyenek képesek rá, hogy két évtizedes kemény munkájuk gyümölcsét egy könnyed mozdulattal, egy hirtelen

szeszélyért a bizonytalanba dobják. Talán azért is maradt meg bennem ez az átfutó érzület, mert ritkán adta meg a sors, hogy kunkoraiban kivételezett személynek tudhassam magam. Közben éreztem a csontjaimban, mint macska az esőt, hogy ennek a döntésnek, a meghatározott pénzösszeg leperkálásán túl, még néhányszor megfizetjük az árát. Ha elhajítjuk, és már repül a nehéz kő, ki tudja, hol áll meg?

Még azon vasárnap este – talán, hogy aludva rá egyet, mi meg nem gondoljuk magunkat – felhívtuk az öregurat: megtaláltuk, szeretnénk megvenni. „Értem” – mondta, majd hosszan hallgatott, nem siettettem: ez is alighanem a gyanított mismásolás része volt. Egy sóhaj után: „akkor... legyünk túl rajta”. Azt mondta, ha megbízunk benne – hogy a fenébe ne, már háromszor is beszélünk telefonon! –, ő megírja az adásvételi szerződést, jó néhány illet elkészített már. Bediktáltuk az adatainkat, és megbeszéltünk egy szerda délutáni találkozót, rozzant lábaira való tekintettel az ő lakásán.

Már meg nem mondom, hová, a város addig még nem járt részére mentünk, csak arra emlékszem, hogy a szűk utcában magas lépcsős, rozzant, egyvágányú villamos járt: a háztömböt megkerülve fordult vissza, és ment egy még kijjebb eső külvárosba. Megszoktuk a lerobbant pesti bérházak látványát, de az öregúrékéhoz hasonlóval még nem találkoztunk: kívülről ugyan kopottan, csorba gipszstukkóival még mutatott valahogy, de belépve a kapun, mintha egy kiszáradt erdőbe léptünk volna. Minden fel volt állványozva, a kapualj, a függőfolyosók, a lépcsőház – úgy éreztük, amíg mentünk fel a második emeletre, hogy mozognak alattunk a lépcsőfokok.

Az öregúr nyitott ajtót – nem is volt olyan öreg, mint a hangja után ítélem. Még talán hatvan se. Vézna, alacsony, gyermekre emlékeztető test, de rajta egy jellegzetes, pompás fej: mintha a harmincas évek mozivásznáról lépett volna elő. A sötét előszoba is sugallta: fekete-fehér filmben szigorú atyát játszik, másfél órán át keményen küzd dzsentris allűrökkel megvert, könnyelmű fiával. Az ajtót becsukva, riglivel rögzítve, azon melegében bemutatkozott – mi is neki –, és neve után közölte: ő a tulajdonos. Ez nyilvánvalónak tűnt, nem tudtuk, miért kellett közölnie. Talán a lelke kívánta kimondani, hogy jelenleg és az elkövetkező fél órában még ő a tulajdonos? Kissé tán bicegősen járt, de fürgén.

A nagyszoba meglepően tágas, még úgy is, hogy dagályos, sötét bútorokat zsúfoltak bele. A faragott lábú kerek asztal körül azonos stílusú két szék és két fotel, ezek is sötét kárpittal, hátukon kerek csipketerítővel. Enyhe öregszag.

Az egyik karosszékekben terebélyes asszonyság, kedves szomszédasszony, aki vállalta az egyik aláíró tanú szerepét. Tanúnéni ünnepélyessé tette az aktust: fekete kosztümöt, fodros nyakú fehér blúzt viselt, finom aranyláncot, s vagy féltucatnyi gyűrűt az ujjain. Üdvözöltük, bemutatkoztunk neki, nem állt fel – nem is vártuk –, egy szót se szólt, csak hümmögött, kézfogása erőtlen volt, mozdulata kissé leereszkedő.

Tulajúr nem udvariaskodott, nem mondta, hogy foglaljunk helyet, csak letette a kerek asztalra a megírt szerződést. Leültünk, és megkezdtük a tanulmányozást. Régi karakterű, nem is a magyar ábécé igényelte betűkkel rendelkező írógéppel készült, a legkisebb sorközzel: így is két oldal. Tulajúr még a mainál is kacifántosabb, talán még a világháború előtt használt jogi nyelvezetet alkalmazta, aprólékosan benne volt

minden adat – a telekre vonatkozókon túl anyáink leánykori neve, személyi számaink, még az is, ő kitől vette: egy nagymarosi illetőségű embertől. Indigózott négy példányban készültek – nekünk, neki, a helyi Tanácsnak, a Járási Földhivatalnak – a másolatok vékony hártypapíron: ember legyen a talpán, aki majd a negyedik példányt kisilabizálja.

Az irat felénél járhattunk az olvasásban, amikor belépett egy – a háziasszony és a másik tanú szerepét betöltő – hölgy, mint később kiderült, a Tulajúr nővére. Olyan suhanva jött, hogy csak a magával hozott tálcán lévő kávécsészék csörrenésére vettük észre. „Parancsoljanak”, mondta szinte suttogva, és szinte bocsánatot kérő mozdulattal helyezte az asztalra a csészéket. Jólnevelt úrifíúként megkérdeztem, rágyújthatunk-e, mert a kávéhoz nekünk hozzátartozik egy cigaretta, mire Tulajúr olyan élénken tiltakozott, mintha arra kértem volna, tartsa elém az arcát, mert pofon szeretném vágni, kétszer. Akkor köszönjük, nem kérünk, különben is már kávéztunk otthon. Végül is csak Tanúnéni vette el a csészéjét, hozzá a tálcán lévő gyári kekszéből kettőt – öntudattal fogyasztott, mert ez neki járt mint honorárium.

Aláírtuk a papírokat, és átnyújtottam Tulajúrnak a pénzt. Úgy emlékszem, akkoriban az ezerforintosok voltak a legnagyobb címletek – egy vékonyka köteget. Tulajúr megfontoltan, egyenként az asztalra téve számolta meg, mindegyiket kissé megcsúsztatva az ujjai közt, hogy még véletlenül se tapadhasson össze kettő. Tanúnéni felfüggesztette a kekszrágcsálást, Tulajúr minden egyes ezerforintost szállító kézmozdulatát apró biccentéssel hitelesítette. Tapasztalatlán mindnyájan tudjuk, hogy a pénz birtoklása megváltoztatja az embereket – de hogy ennyire gyorsan, az meglepő volt. A köteg végére érve Tulajúr biccentett, azt mondta: „Stimmt”, és hirtelen beszédes lett. Nem hitte volna, hogy ebben az évben még sikerül eladnia, mondta, vagy tucatszor adott fel apróhirdetést, de komoly vevő nem akadt – naná! az olyan bolondok, mint mi, nem futkosnak minden utcáskoron –, majd csak tavasszal hirdette volna meg újra, de végül is nem baj, hogy így esett, kell a pénz, a lánya válik, valamiféle lakhatáshoz kell segítenie. Amikor megvette ezt a telket – és talán úgy érezte, elintézve a dolgot, menni készülünk, megengedte, hogy rágyújtunk: a dohányzás igen káros szenvedély az egészségre nézve, de egye fene, majd szellőztet egy nagyot: rágyújtottunk hát, és megittuk a már kihűlt kávé –, úgy gondolta, majd egy gyönyörű gyümöl-

csöskertet varázsol ide – „varázsol”: ezt a szót használta, mire belül elmosolyogtam magam. És az volt az álma, hogy ebben a gyönyörű kertben majd kézen fogva sétálgat az unokáival. De hát... ugye a lába... Unokái sem lettek, és most, hogy válik a lánya, valószínűleg nem is lesznek.

Nekünk nem voltak ilyen határozott, távlatos terveink, de jóval később, vagy nyolc évre rá eszembe jutott a Tulajúr. Az elvadult területre, négyzetméterenként kipucolva, gyümölcsfákat ültettem, különösebb tervezés nélkül mindenfélét – majd így is ad a Jóisten, ha akar –, tulajdonképpen egy gyümölcsöskertet varázsoltam. Jaj, ki gondolta volna, hogy a „varázslás” ennyire kimerítő és derékroppantó tud lenni! Még szőlőt is telepítettem, több fajtát, bár semmiféle tudásom nem volt a szőlő kezelését illetően, úgy gondoltam, majd okos kézikönyvekből kiolvasom a tenni-valókat – hát egy nyavalyát! Szóval: úgy nyolc évvel később szüretelhettem némi termést, és akkor jutott eszembe a Tulajúr. Egy „Kozma Pálné” elnevezésű fajtát is ültettem, egyrészt, mert azt írta az ismertető, hogy koraérésű, muskotályos ízű – mindkettő vonzó tulajdonság –, de jobbrészt azért, mert úgy gondoltam, hogy egy olyan szőlőnemesítő, aki nagyvonalúan feleségéről nevezi el alkotását, de úgy, hogy a saját nevét is megörökítse, van olyan agyafúrt ember, hogy valami különleges finomságot legyen képes létrehozni. Szóval: nyolc évvel később, Kozma Pálné termőre fordult, és úgy augusztus végén három fűrtöcskét adott. Egyiket, a legkisebbet felvittem az ebédlőasztalhoz, és Sisának adtam. Sisa akkor két és fél éves volt – „kis gyümölcssevő denevérnek” neveztük olykor, mert minden igazán finom gyümölcsöt szinte felhabzsol. Megette a szőlőt, és azt mondta:

– Papa, ez nagyon finom! Nincs több?

– De van. Ha kérsz még, akkor fogjuk a metszőollót, és leballagunk a tőkéhez.

Kerekre nyíltak a kis barna szemecskék: *metszőolló* és *tőke*, ezek új szavak voltak a számára. A lemetsett két fűrtöt aztán a kicsi lány magasba emelve, diadallal vitte fel a házhoz, elvégre zsákmány, trófea. Szóval: akkor jutott eszembe a Tulajúr. Valami ilyesmiről álmodott: elmenekülve a feldúcolt házból, egy gyümölcsöskertet varázsol a hegyoldal lepusztult földjére, és majd ott unokáit pásztorolva mindenfélét szüretel. Nem tudta kicsikarni a sorstól. Nem jött össze neki. Én valósítottam meg az álmát. Mondhatná: megloptam őt. De nem éreztem lelkiismeretfurdalást.

A már hivatalosan is a mi tulajdonunkat képző földre először november 7-én mentünk ki. Ez a nap akkoriban, mint a diadalmas Nagy Októberi Szocialista Forradalom emléknapja, piros betűs ünnep volt, munkaszünet. Ilyenkor már általában nálunk is csipősek az éjszakák – este már bekapcsoltuk a gázkonvektor szűrőláncját –, a vastagon beállt, esőkre hajlamos felhőzet alatt borzongatóan nyirkos tud lenni a lég, ritkán és csak bágyadtan bukkan elő a napkorong – de mindez szinte mediterránium Moszkvához képest. Ezen dicső napokon ott katonai díszfelvonulásokat tartottak, és láthattuk a televízióban – közvetítették persze, egy idő után egyenesben, hogy a nyers erő látványától mi is testvérien megacélozott büszkeséggel düllesztthessük ki a mellünket –, hogy ott esik a hó, vastagon bélelt kabátokban, prémes füles sapkákban jelennek meg az emberek. Hogy a huszonötös-harmincas, nyílegyenes sorokban, díszlépésben vonuló katonák – katonalelkem felhördül: édes Jézusom, mit gyakorolhatták alaki foglalkozásokon ezt a díszmenetet szerencsétlenek! – lehelete vastag páráként gomolyog, mintha cigarettafüstöt fújának. Fűtött szobában, a képernyőt nézve is beleborzong az ember.

A mi első november 7-iki kivonulásunkkor is szemerkélő esővel telt az éjszaka, a várost áporodott, hideg szmog ülte meg. Vonattal mentünk, és a dunakeszi lapályon vastag ködbe futottunk. Vác táján a köd opálosodott, mintha felette kisütött volna a Nap, de a beszűkülő Dunakanyarban ismét összeállt: a nagy-marosai vasútállomásról nem lehetett lelátni a közeli Dunára. Trappoltunk a hegyünkre: itt a köd ellenére könnyű volt a lélegzet, a levegő dús és illatos. Melegebb is, mint Pesten, talán a Duna nagy vize fűtötte, hamarosan levehettük bélelt viharkabátjainkat. Magasabbra jutva egyre ritkult a köd, birtokunkra érve, mintha színpadra léptünk volna, a reflektorok fényébe, ránk ragyogott a Nap. Az őszi, már kinyílt ég halovány kékjében az alanti homályból kiragyogott a Várhegy, a Nagyvillám és a Naszály, nyugati távolban a Prédikálószték: a páraóceánból kiemelkedő szigetek. Kétségtelen: a világ egyik kitüntetett pontján álltunk.

A felső végen a földre rogyant drótkerítés megfogta a már lehullott leveleket, vastag, száraz, meleg matracot fektetett aláink. A viharkabát után levehettük a pulóvert, aztán az inget, a trikót, végül félmeztelenül napozhattunk. Már hónapok óta ruhák sötétje alatt nélkülöző bőrünk úgy szívta magába a napsuga-

rakat, mint egy itatóspapír. Már nem perzseltek, mint nyári időkben, mikor leginkább már bújunk előlük, csak simogattak, meleg pírba bugyoláltak. Eltűntek a szúnyogok és a legyek – bizonyára a Paradicsomban se léteztek.

Az volt az érzésünk, szeret minket ez a hely. Selymes simogatásokkal, fanyar avar- és valamilyen édes-kés gyümölcscsillattal adja tudunkra, méltányolja, hogy felfedeztük rejtett nagyszerűségét. Kissé kacér hang-súlyú biztatással azt sugdosta, itt majd otthon érezhetjük magunkat. Aztán csak bámultunk az elénk tároló káprázatos világra. Elfolyt mellőlünk a máskor percekre osztódó szigorú idő. Az erdőalji csendben – amelyben csak néhányszor harsan fel egy-egy szajkó rikoltása, de az a csendhez tartozik – a felesleges agybéli fickándozásokat elnyomva ránk telepedett valamiféle, jóllakott csecsemők bambulásához hasonlatos félig-lét.

Lassan szívódott fel a köd, egy feltámadt gyenge légáramlat is segített kitakarítani, és megláthattuk alant a Duna ezüstös csíkját. Már eltűntek róla a nyári időkben rajzó sporthajók, csak egy ormótlan kotróhajó igyekezett felfelé, az erdőalji csendben éppen csak érzékeltük dohogását, ahogy vérünk zubogását a dobhártyánkon. Mozgása oly lassú volt, mint egy percmutatóé, szabad szemmel szinte észrevehetetlen, csak időnként a parti jegenyenyárfákhoz viszonyítva helyzetét, látszott némi haladás. Az erdőből három őzsuta ereszkedett alá. Csörtetésüket meghallva elfeküdtünk az avarban, és meg se moccantunk. Szokott csapásukon jöve láthatóan nyugtalanok voltak, néhány lépést téve meg-megálltak, felemelt fejjel figyeltek: az avarba süppedt figuráinkat nem láthatták, de a szagunkat érezték. Úgy húszlépésnyi közleléstől mégiscsak felfedeztek, horkantak, és vad iramban elfutottak az ellenkező irányba. A feldúlt földből vadul feltörő vadrózsavesszőkön már izzottak a csipkebogyók.

A bambulás alól mégiscsak felcsapódott egy gondolat: milyen jó, hogy eljöttünk a talán még mindig koszos ködben álló Pestről. Már csak megszokásból is, bekapcsoltuk volna a tévét, és akkor azt láthattuk volna, hogy tőlünk nem is olyan távol tél van, szürkeség és kemény fagy. Hogy ott szörnyeteg kinézetű járművek szivarforma óriáshengereket vonszolnak tucatjával: atomtöltetű interkontinentális rakétatesteket. Amelyek a Föld bármely pontján fekvő városokat képesek megsemmisíteni. Hogy zászlókkal felcíomázott, erőszakos, harsogó zenével kísért útjukat

bundákba, kucsomákba öltözött emberek diadalt sugárzó tekintete követi. A világ egyik kitüntetett pontján álló, langymeleg párákba burkolt hegyoldaláról úgy tűnt, mintha nem is egyazon planétán élnénk, mintha nem egy fajhoz tartoznánk. Különösen úgy, hogy tudjuk – és ezt a bundákba, kucsomákba, diadaléretbe öltözötték is tudják: a túloldalon ott állnak ezeknek a rakétáknak az ellenrakétái, és az ottaniak is vannak olya tökök fickók, hogy habozás nélkül megnyomják az indítógombokat, ha hatalmukat vesztélyben érzik. Ezek aztán együttesen, a nagyhatalmasodás diadalmámorában képesek lennének kiirtani az emberiséget. Nukleáris szennyezésükkel akár a földi élet újrasarjadására reményt adó utolsó egysejtűt is. Még azt se gondolhatjuk, hogy mindez a Sátán műve lenne. Mert szegény Sátán, ha nem marad élő lélek, ugyan kit uszíthatna förtelmes bűnök elkövetésére? Az ember végül, ha sikerül megöregednie, képes elfogadni a saját halálát – kifordul alóla a világ, elmennek, akikhez ragaszkodott, idegenes mentalitású negyvenesek kezdenek el ugrálni előtte, a test kíntjai is egyre gyakrabban tanítgatják az alázatra, és egyszer csak kimondja: „legyen meg a Te akaratod”. De hogy ezen a csodálatos kék bolygón többé ne legyen az isteni csodák millióiból összeálló élet: elfogadhatatlan. Ez lenne a Halálok Halála. Még hült porainkban is elfogadhatatlan.

A lapos pályán mozgó Nap konyulásával hosszabodni kezdtek a fák árnyékai, lassan szedegetnünk kellett vissza ruhadarabjainkat. Már menni is készültünk, amikor vadludak jelentek meg az égen. Észak felől érkeztek, és magasan repültek, persze: át kellett kelniük a Börzsöny csaknem ezerméteres csúcsai felett. Először a hangjukat hallottuk meg, folyamatosan beszélgettek egymással staccatós, valamiféle dudahangon, érthető: hosszú az út, el kell ütni az időt valamivel. Testük csak egy-egy pontocska az égen, vagy inkább, mivel a már a hegyek mögé bukó Nap fénye az ő magasságukban még ragyogott, talán csak szárnyaik mozgása keltette fénytörések voltak. Lánokban jöttek, egymást érintő, „v” betűt formázó alakzatokban, időnként átrendezve formációikat. Több hullámban, több ezren is akár. Megjelenésük váratlan volt. Olyasmi ajándék, mint amikor szivárvány feszül az égre. A Dunát elérve ráfordultak a folyó mutatta déli irányba.

Azóta is minden ősszel igyekszünk meglesni a ludak vonulását. Látványuk, még öregecskén is, hosszú utazások vágyával ajándékoz meg.